MATEMATIKA, KÖZGAZDASÁGTAN, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS

TANULMÁNYOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK
BESSENYEI ISTVÁN 65. SZÜLETÉSNAPJÁRA

MATEMATIKA, KÖZGAZDASÁGTAN, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS

TANULMÁNYOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK

BESSENYEI ISTVÁN 65. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Felelős kiadó:
Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar

Kiadó címe:
7622 Pécs, Rákóczi út 80.

Szerkesztők:
Balatoni András, Sebestyén Tamás

Lektorálásban közreműködtek:
Balatoni András, Hauck Zsuzsanna, Longauer Dóra,
Sebestyén Tamás, Szoboszlai Mihály, Világi Balázs

Technikai szerkesztő:
Egervári Réka

ISBN: 978-963-626-619-6 (nyomtatott kiadás)

ISBN: 978-963-626-620-2 (digitális kiadás)

DOI: https://doi.org/10.15170/bessenyei65-KTK-2026

Készült:
PTE Egyetemi Nyomda

Tartalomjegyzék

Balatoni András – Sebestyén Tamás:
Köszöntő 7

Temesi József
Gazdaságmodellezők társaságában 9

Szép Katalin
Jókívánság és egy epizód emléke Bessenyei István 65. születésnapjára 13

Barancsuk János
A „tulipános" isoquantok felfedezése 19

Váry Miklós
Egy tanítvány szubjektív visszaemlékezései —
Bessenyei István 65. születésnapja alkalmából 31

Hauck Zsuzsanna
Dinamikus szakmaiság és maximális emberség —
Bessenyei István egy tanítvány szemével 49

Győrfy Lehel
A kolozsvári BBTE Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar magyar
tagozatának Menedzsment szakiránya. Múlt és jelen. 51

Balatoni András
Bessenyei István – Tanárom, mentorom, barátom 59

Balatoni András – Quittner Péter
Az inflációs cél fenntartható elérésének szerkezete 61

Sebestyén Tamás – Longauer Dóra
Tudományos és gazdasági kapcsolatok: inspiráció és a hálózati megközelítés néhány
aspektusa a gazdaságmodellezés területén 87

Dr. Kovács Erzsébet
Amikor egy közgazdász nyugdíjba megy — Bessenyei István köszöntése
A nyugdíjkutatás rétegei 101

Simonovits András
Degresszív nyugdíjrendszer tervezése adó- és járulékkerülés esetén 113

Vörös József
A termelékenységi tanulás sebességének
és a termelés dinamikájának kapcsolata 121

Dr. Dobos Imre – Tóth-Bozó Brigitta
Globalizáció, importfüggőség és jólét egy többszektoros Leontief-keretben 135

Kiss Tibor
Hatékonyság és/vagy reziliencia? 151

Dézsi-Benyovszki Annamária – Szabó Tünde Petra 175

Huszár Zoltán
DGT – MPV – Mohácsi Kikötő
A Mohács-Pécsi Vasút és a Mohácsi Kikötő szerepe a Dunagőzhajózási Társaság (DGT) történetében a 19. század közepétől a második világháborúig 203

A MATEMATIKAI KÖZGAZDASÁGTAN PÉCSI MESTERE:

Egy tanítvány szubjektív visszaemlékezései — Bessenyei István 65. születésnapja alkalmából

VÁRY MIKLÓS

Budapesti Corvinus Egyetem[22]

ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont[23]

Bevezetés

Bessenyei István a hazai matematikai közgazdaságtan jelentős képviselője, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának (PTE KTK) meghatározó oktatója, aki hallgatók generációinak sokaságát vezette be a makroökonómia tudományterületébe. Így tett velem, ezen sorok írójával is. Bár nem tartom magam különbnek a hasonló cipőben járó sok ezer tanítványánál, abból a szempontból mégis más vagyok a többségükhöz képest, hogy a makroökonómiával való kapcsolatom nem szűnt meg egy-két félév ismerkedés után. Doktori fokozatot is szereztem belőle, sőt, István nyomdokaiba lépve ma már én is a nálam fiatalabb generációk előtt igyekszem feltárni a makroökonómia szépségeit, és ezen a tudományterületen végzek kutatómunkát is. Azért választottam ezt a pályát, mert annyira magával ragadott a makroökonómia már másodéves egyetemistaként, István bevezető kurzusának hallgatása közben, hogy azonnal tudtam: megtaláltam azt a szakterületet, amellyel életem végéig szívesen foglalkoznék, el tudtam róla képzelni ugyanis, hogy évtizedek múltán sem unnám meg. 15 év telt el azóta, és jelentem: még nem unom. Ezt a makroökonómia iránti lelkesedést annak a 15 évvel ezelőtti kurzusnak a két oktatója, Bessenyei István, mint előadó, és Sebestyén Tamás, mint gyakorlatvezető, keltették fel bennem. Nem tudok elég hálás lenni nekik ezért.

A legkevesebb, amit tehetek viszonzásképp, hogy 65. születésnapjának tiszteletére felidézem, hogyan formálta Bessenyei István szakmai életutamat. Úgy érzem, többet fog mondani egy közhelyes méltatásnál, ha személyes visszaemlékezéseken, anekdotákon, konkrét történeteken keresztül mutatom be, milyen nagy hatással volt István egy tanítványának életére a sok közül. Bízom benne, hogy a kedves Olvasó is tanulságosnak, inspirálónak, olykor szórakoztatónak fogja találni ezeket a történeteket.

---

[22] Budapesti Corvinus Egyetem – Közgazdaságtan Intézet, adjunktus; 1093 Budapest, Fővám tér 8. (e-mail: miklos.vary@uni-corvinus.hu)

[23] ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont – Közgazdaságtudományi Intézet, tudományos munkatárs; 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4. (e-mail: vary.miklos@krtk.elte.hu)

Az első és legfontosabb benyomások

2009 szeptemberében kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat a PTE KTK alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szakán, egy globális gazdasági recesszió kellős közepén. A hírek nagyrészt a gazdasági helyzetről szóltak: a jegybanki alapkamat csökkentésétől várja a Fed a válság mérséklődését, a forint gyengülése nehéz helyzetbe sodorja a devizaadósokat, az IMF megszorításokat követel a magyar kormánytól a pénzügyi mentőcsomagért cserébe, miközben ezek hiányában is visszaesőben van a gazdaság teljesítménye, stb. Csupa makrogazdasági összefüggés, amit akkor nem értettem, és a világra egyre nyitottabbá váló tizennyolcévesként ez határozottan zavart. Nem ez volt a legfőbb oka annak, hogy közgazdászképzésre jelentkeztem, de ha már így alakult, elsősorban azt vártam az egyetemtől, hogy segítsen megérteni a pénzügyi válság körülöttem zajló zavaros történéseit. Bár elsőévesként is volt szerencsém számos érdekes tantárgyat hallgatni, mégsem éreztem azt a tanév végén sem, hogy választ kaptam volna a kérdéseimre.

A második év első félévében, 2010 őszén, azonban sor került a képzés *Makroökonómia I.* című kurzusára, amelyen egy csapásra megkaptam mindent, amit addig hiányoltam. Olyan kérdésekről tanulhattam, mint hogy mi határozza meg a GDP és az infláció alakulását, miért viselkedik máshogy a gazdaság válságban, mint konjunkturális időszakokban, hogyan tompíthatja a fiskális és a monetáris politika a gazdaság ciklikus ingadozásait, stb. Az addig zavarosnak tűnő gazdasági hírek elkezdtek hirtelen érthetővé válni.

A tantárgy gyakorlatvezetője mellett ez elsősorban az előadójának, Bessenyei Istvánnak volt köszönhető, akinek a szóbeli vizsgáiról sok rémtörténetet hallottunk már korábban hallgatótársaimmal, ugyanis a Kar egyik legrettegettebb oktatójának hírében állt. Ő maga is megjegyezte még a szorgalmi időszakban (természetesen nem komolyan, de a makroökonómiából gyengébben teljesítő évfolyamtársaim számára épp elég ijesztően), hogy ha olyan történeteket hallunk, amelyek szerint a makroökonómia vizsgákon vér szokott folyni, akkor azokat mind higgyük el… Számomra nehezen volt érthető az Istvántól való általános félelem a hallgatótársaim körében. Noha valóban nem tartozott a Kar leglazább, legviccesebb oktatói közé, az kezdettől fogva egyértelmű volt számomra, hogy rengeteg energiát fektetett az óráira való felkészülésbe. Magyarázataival mindent megtett azért, hogy a lehető legkönnyebben megértsük a sokszor nehéz matematikai levezetésekkel tarkított tananyagot. Az órák közben kivetített vázlatait mindig rendelkezésünkre bocsátotta már az órák előtt, hogy azok nyomtatott változataival érkezhessünk, és elegendő legyen a kinyomtatott vázlatokra jegyzetelnünk az azokon nem szereplő, de az órákon elhangzó további információkat. Fülemben csengenek sajátos szófordulatai, oktatóként manapság is néha azon kapom magam, hogy az ő szavait ismételve mondom hallgatóimnak: „az IS-görbe eltolódik Debrecen-Nyíregyháza irányába" (ez a jobbra-felfelé történő eltolódást jelenti) vagy „az AS-görbe elmozdul északnyugati irányba" (ez pedig a balra-felfelé való elmozdulásra utal).

Mindig a legnagyobb segítőkészséggel válaszolt a tananyaggal kapcsolatos kérdéseinkre órák közben és azokon kívül is. Ha helyesen válaszoltunk az órákon feltett (sokszor fogas) kérdéseire, a maga módján mindig éreztette elismerését. Hogy hogyan, annak szemléltetésére álljon itt egy rövid történet.

A kurzus első felében jártunk, amikor a pénzmennyiség és az árszínvonal összefüggéséről esett szó a neoklasszikus mennyiségi pénzelmélet alapján. Az összefüggést illusztráló gyakorlati példaként a nagy földrajzi felfedezések időszakának árforradalmát szerette volna felhozni, de nem akarta ő elmagyarázni, hogy mi volt az árforradalom, inkább a középiskolai történelemtanulmányaink során megszerzett ismereteket tesztelve megkérdezte, hogy el tudja-e valaki mondani, mi volt az. Jelentkeztem, és a felszólítására elmondtam, hogy az újonnan felfedezett amerikai gyarmatokról Európába áramlott nagy aranymennyiség következtében megemelkedett árszínvonal jelenségét szokás árforradalomnak nevezni. Mire ő csak annyit kérdezett: „III. Béla?" Meglepetten válaszoltam: „Igen." Erre jelentőségteljesen bólintott, és folytatta tovább az előadást. Az évfolyamtársaim persze nem értették, ahogy nagy valószínűséggel a kedves Olvasó sem érti, miért említette István egy Árpád-házi király nevét a magyarázatomra válaszul, ráadásul kérdő hangsúllyal. Nos, azért, mert a bajai III. Béla Gimnáziumban érettségiztem, ami akkor az ország egyik legerősebb vidéki középiskolájának hírében állt. István rövid kérdése tehát arra vonatkozott, hogy azért tudtam-e elmagyarázni az árforradalom fogalmát, mert erős középiskolai alapokkal érkeztem az egyetemre. Miután meggyőződött róla, elismerően bólintott. Általában is jellemző volt rá ez a hozzáállás: ritkán dicsért meg minket explicit módon, de amikor megérdemeltük, mindig tett egy-egy ehhez hasonló apró gesztust, amivel éreztette, hogy elégedett.

De honnan sejtette István, az én akkori legnagyobb meglepetésemre is, hogy a III. Béla Gimnázium diákja voltam? Mint kiderült, onnan, hogy baráti szálak kötötték a családját az enyémhez. Felesége, Judit, édesanyám osztálytársa volt az emlegetett III. Béla Gimnáziumban, és az apai nagyapámhoz járt matematika-különórákra. Ráadásul szoros baráti kapcsolat volt Judit szülei és apai nagyszüleim között. Mikor a PTE KTK-ra jelentkeztem tanulni, a szüleim már említették nekem, hogy tanít ott egy Bessenyei István nevű oktató, akinek a feleségéhez az említett baráti szálak fűzik a családomat, de nem ismertem őt korábban, és azt sem tudtam, hogy mikor, milyen kurzus keretében fogok vele találkozni. Puszta véletlen, hogy éppen annak a tantárgynak volt az oktatója, ami a legjobban érdekelt. István árforradalommal kapcsolatos kérdése előtt pedig nem beszéltem vele a családjaink közti kapcsolatról, meg voltam róla győződve, hogy fogalma sincs a bajai származásomról, ezért lepett meg őszintén a kérdése: „III. Béla?". Hogy honnan tudta akkor, hogy ki vagyok, és milyen kapcsolat van a felesége családja és az én családom között, azóta is rejtély számomra…

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy ez a családjaink közti kötelék semmilyen formában nem befolyásolta a tanár-diák viszonyunkat. A köztünk lévő magánjellegű kapcsolat

egyébként is többszörösen áttételes és laza volt. Istvánnál korrektebb és szabálykövetőbb oktatóval nem találkoztam azóta sem, így a gyanúja se merült fel, hogy kivételezett volna velem vagy bárki mással. Engem is ugyanúgy megizzasztott a szóbeli vizsgákon, mint a többi hallgatót, és tőlem is ugyanúgy elkérte a személyazonosításra szolgáló fényképes igazolványt számonkérések előtt, mint a többiektől. Ezt különösen szórakoztatónak találtam az általa oktatott mesterszintű kurzusokon, amelyeket megelőzően nem csak számos tantárgyat teljesítettem már nála, de konzulensként segítette az első tudományos diákköri (TDK) dolgozatom és a BA-szakdolgozatom megírását is. Kizártnak tartottam tehát, hogy ne ismerjen meg, mégis úgy érezte volna, hogy sérül a hallgatókkal való egyenlő bánásmód elve, ha tőlem nem kéri a fényképes igazolvány felmutatását. Az említett szakdolgozatom sikeres megvédését követően pedig szerettem volna egy üveg borral jelképesen megköszönni a sok segítséget, amit kaptam tőle a szakdolgozatírás közben, de akárhogy erősködtem, nem fogadta el. Indoklása szerint a gyanúját is el akarta kerülni annak, hogy „a Bessenyei borért segít hallgatóknak". Azt gondolom, hogy ezek a rövid történetek kiválóan illusztrálják István példás erkölcsi értékrendjét oktatóként.

István oktatási stílusát nagyban meghatározta, hogy eredetileg programozó matematikus végzettségű, közgazdászdiplomáját később szerezte. Makroökonómia kurzusain ezért mindig szigorú matematikai levezetések alapján állapította meg a hallgatóinak átadni kívánt közgazdasági összefüggéseket, és ez alól nem volt kivétel már a bevezető makroökonómia tantárgya sem. Ez a precíz, matematikai alapú tárgyalásmód jellemző *A makrökonómia és makrogazdasági politika újabb elméletei* című tankönyvére (Bessenyei, 2007) is, amely alapján *Makroökonómia I-II.* kurzusait oktatta. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy minden hallgató számára az általa használt mértékben legcélravezetőbb a matematikai módszertanra támaszkodni egy bevezető makroökonómia kurzuson: talán kevésbé tartottak volna a matematikából gyengébb hallgatók a vizsgáitól, ha a közgazdasági intuíció és a matematikai levezetések arányát jobban eltolta volna az előbbi irányába. Abban viszont biztos vagyok, hogy a hozzám hasonló hallgatók számára, akik erős matematikai alapokkal érkeztek a középiskolából, megvilágosító erővel bírt ez az oktatási stílus. A matematika elegáns, precíz logikája egy csapásra világosan átláthatóvá tette számomra azokat a makrogazdasági összefüggéseket, amelyek a hírolvasók és a televízióban nyilatkozó gazdasági szakértők szájából zavarosnak hatottak.

István matematikailag erősen involvált oktatási stílusának igazi értékét pedig évekkel később, PhD-hallgatóként tapasztaltam meg, amikor a Magyar Nemzeti Bank (MNB) Pallas Athéné Domus Scientiae (PADS) Alapítványának makroökonómiai és pénzügyi témájú PhD ösztöndíjprogramjában vettem részt. A program célja az volt, hogy összegyűjtse Magyarország legtehetségesebb, makroökonómiai és pénzügyi érdeklődésű PhD-hallgatóit különböző egyetemekről, és kiegészítő kurzusokat biztosított számukra az anyaegyetemeiken hallgatottakon felül az említett témakörökben. Az első félév alapozó *Makroökonómia*

kurzusát az MNB két, külföldi PhD fokozattal rendelkező, fiatal kutatója tartotta. Amikor egyikük a kurzus első óráján a neoklasszikus termelési függvény, általam Istvántól már jól ismert, tulajdonságait magyarázta, megkérdezett minket, hogy milyen matematikai tulajdonsággal kell rendelkeznie egy függvénynek ahhoz, hogy reprezentálhasson egy konstans skálahozadékú technológiát. Körbenéztem a teremben, és meglepetten láttam, hogy a más egyetemekről, köztük a Közép-Európai Egyetemről (CEU-ról) és a Budapesti Corvinus Egyetemről, érkezett évfolyamtársaim nem tudják a választ erre az általam egyáltalán nem nehéznek gondolt kérdésre. Ezt követően jelentkeztem, és megmondtam a választ: elsőfokon homogénnek kell lennie a függvénynek. Ekkor kezdtem el igazán értékelni, hogy István ennyire alaposan ellátott minket a makroökonómia haladó szintű műveléséhez szükséges matematikai alapokkal. Később is tapasztaltam a félév folyamán, hogy miközben számos évfolyamtársam küzdött a PhD-szintű makroökonómia tananyag megértéséhez szükséges matematikai technikákkal, én a PTE-ről érkezett társaimmal együtt sokkal könnyebben vettem az akadályokat, ugyanis ezeknek a technikáknak a nagy részét már tanultam korábban Istvántól. Mindez meg is látszott a félév végi eredményeken: a három legmagasabb pontszámmal két PTE-s hallgatótársam és jómagam zártuk a kurzust, CEU-s és corvinusos évfolyamtársaink utánunk következtek. Hangsúlyoznám, hogy köztük is voltak remek képességekkel megáldott, tehetséges diákok, akik az ökonometriai és a pénzügyi kurzusokon általában jobban teljesítettek nálunk, de a makroökonómiai alapjaink nekünk voltak erősebbek. Ez természetesen nem csak István érdeme volt, hanem a PTE KTK összes akkori makroökonómia-oktatójáé, de neki is oroszlánrésze volt benne, elsősorban a szükséges matematikai eszköztár biztosításával.

Meggyőződésem szerint elsősorban a szóbeli vizsgák miatt féltek a PTE KTK hallgatói István bevezető makroökonómia kurzusától. Amikor megérkeztem a *Makroökonómia I.* vizsga helyszínéül szolgáló terem folyosójára, szokatlan csend fogadott annak ellenére, hogy tele volt hallgatókkal. A legtöbben ugyanis jegyzeteik és a Bessenyei-féle „zöld könyv" lapozgatásával voltak elfoglalva, nem kevesen közülük falfehér, sápadt arccal, izgalommal telten tették ezt. Bevallom, én is izgultam a felsőbbévesektől hallott rémtörténetek és a tananyag nehézsége miatt. Már a teremben, a tételhúzást követően volt alkalmam néhány vizsgázó feleletét meghallgatni a tételek kidolgozása közben, a fél évvel későbbi vizsgaidőszakban pedig volt részem még további, hasonló tapasztalatokban. Ezek alapján határozottan állíthatom, hogy István valóban nem babusgatta a vizsgadrukkal küzdő hallgatókat, de soha nem tapasztaltam tőle olyan szakmai inkorrektséget vizsgáztatás közben, ami indokolta volna a hallgatók körében a vizsgáiról terjedő rémtörténeteket. Tény, hogy sok vizsgázót megbuktatott, de a tantárgyai nehézsége és a megbuktatott hallgatók felkészültsége közt feszülő ellentmondás indokolta is a sok bukást. Szem- és fültanúja voltam számos esetnek, amikor megbuktatta az éppen aktuális vizsgázót, de ezekben az esetekben én is mindig úgy éreztem, hogy meg kellett buktatni őt a felkészültsége alapján. Az pedig egyáltalán nem volt igaz, hogy ne lehetett volna jó jegyet kapni tőle. Én magam *„A hatékony kereslet megha-*

tározása a keynesi kereszt segítségével" című tétellel kezdtem a *Makroökonómia I.* vizsgafeleletemet, amit alaposan kikérdezett, majd miután érzékelte, hogy nem tud megfogni, a második, *„A nominálbér merevségének következményei"* című tételnek már csak egy-egy részletébe kérdezett bele, végül 5-ös érdemjeggyel jutalmazta a teljesítményemet. Nem csak én zártam 5-össel a kurzust: bár kevesebb 4-est és 5-öst osztott ki a vizsgaidőszakban, mint ahány 1-est, a magasabb érdemjegyek nem elhanyagolható száma bizonyította, hogy híres szigora szakmai korrektséggel párosult, és a hallgatói felkészültséget mindig örömmel elismerte.

Az alkalmazott közgazdaságtan alapszak vezetője

István nem csak makroökonómia-oktató volt a PTE KTK-n, hanem ő volt az alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szak szakvezető tanára is, amely szaknak én is hallgatója voltam. Ebben a minőségében is megnyilvánult példás segítőkészsége: bármikor fordulhattak hozzá a szak hallgatói tanulmányaikkal kapcsolatos tanácsokért, segítségért a napi tanulmányi ügyekkel kapcsolatos problémák megoldásához. Jól jellemzi a hozzáállását, hogy a kötelező, minden hallgató számára nyitott fogadóóráján felül biztosított plusz egy idősávot minden héten, amely alatt csak a szak hallgatói számára állt rendelkezésre annak érdekében, hogy a mi problémáinkra kitüntetett figyelmet fordíthasson.

Már a *Makroökonómia I.* előadásokat is külön tartotta az üzleti szakok és külön az alkalmazott közgazdaságtan szak hallgatói számára, a későbbi félévekben azonban voltak olyan szakspecifikus tantárgyai is, amelyeket már csak számunkra hirdettek meg. Ilyen volt rögtön a negyedik féléves *Makroökonómia II.*, amely a „zöld könyv" második felét tárgyalta. Ahogy haladtunk a makroökonómia egyre modernebb elméletei felé, úgy találtam én is egyre izgalmasabbnak a tudományterületet, azonban a nehézsége és a matematika-igényessége is tovább erősödött. Szintén sokat elmond István oktatói felfogásáról, hogy a kurzus közben úgy döntött, mégse fogja elmondani nekünk a saját könyvének utolsó fejezetét, amely a disequilibrium modelleket tárgyalja, annak megírása óta ugyanis egyértelművé vált, hogy azok nem gyakoroltak meghatározó hatást a főáramú makroökonómia fejlődésére. Helyettük az eredetileg tervezettnél több időt, két hetet szentelt a lényegesen nagyobb hatásúnak bizonyult reál üzleti ciklus (RBC – *Real Business Cycle*) elméletnek. Úgy ítélte ugyanis meg, hogy annak nagyobb hasznát vesszük majd a későbbiekben.

Nyitott volt tehát a tananyag rugalmas alakítására annak érdekében, hogy az folyamatosan korszerűbbé válhasson, és milyen helyesen tette! A tananyagba beemelt RBC modell képezte ugyanis egy évvel később az első TDK-dolgozatom és a BA-szakdolgozatom elméleti keretét, és még a PhD-képzés alatt is nagy hasznát vettem. István ugyanis Jordi Galí *Monetary Policy, Inflation, and the Business Cycle: An Introduction to the New Keynesian Framework* című, ma már klasszikusnak számító könyvének (Galí, 2008) második fejezete alapján tárgyalta a modellt, amely egy MA-, de inkább PhD-szintű monetáris makroökonómia tankönyv.

Az MNB PADS Alapítványának korábban említett PhD ösztöndíjprogramjában is tanultuk később ugyanezt a modellt, ugyanígy a Galí-könyv alapján, az alapozó *Makroökonómia* kurzus második felében. Miközben a más egyetemekről érkezett hallgatótársaink küzdöttek a megértésével, nekem és a PTE KTK-n tanuló társaimnak nem okozott különösebb nehézséget, hiszen évek óta ismertük István jóvoltából. Ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy mi zártuk a legjobb eredményekkel a kurzust. Ambiciózus vállalkozás volt István részéről BA másodévesek számára tanítani Galí könyvéből, de ezek szerint meglett a gyümölcse. Oktatóként napjainkban is használom a könyvet a Budapesti Corvinus Egyetem haladó makroökonómia kurzusain, hiszen nélkülözhetetlen ismereteket tartalmaz a monetáris politikai hatáselemzésekhez használt makrogazdasági modellek elméleti alapjainak megértéséhez.

A *Makroökonómia II.* szóbeli vizsga egyetemi éveim egyik legnagyobb kihívását jelentette. A Don Patinkin neoklasszikus mennyiségi pénzelméletre vonatkozó kritikájával kapcsolatos első tétellel még viszonylag könnyen megbirkóztam, a második tétel viszont alaposan feladta a leckét. Mindannyian azért szurkoltunk a vizsga előtt, hogy nehogy az utolsó 11 tétel valamelyikét húzzuk ki a 42-ből, azok kapcsolódtak ugyanis az említett Galí-könyv alapján tárgyalt RBC modellhez, a többségük nehezebb volt tehát az első 31 tételnél. Én úgy éreztem, hogy viszonylag jól értem a modell alapjait, de az utolsó néhány tétel számomra is komoly kihívást jelentett. Természetesen kihúztam a legutolsó, *„Exogén pénzpolitika a reál üzleti ciklus modelljében”* címűt, ami a legnehezebb volt, és amit ezért a leginkább el szerettem volna kerülni… Ezúttal nem volt olyan szerencsém, mint fél évvel korábban: az első tétel sikeres ismertetését követően a másodikból is alaposan kifaggatott István, sőt, még alaposabban is, mint az elsőből. Olyan keresztkérdéseket is feltett, amelyek túlmutattak az órákon tárgyalt tananyagon. Egyre emlékszem ezek közül: az egyik (meglehetősen bonyolult) egyenlet magyarázata kapcsán megkérdezte, hogyan jelenne meg benne az MNB néhány nappal korábbi monetáris politikai döntése. Fogalmam sem volt, milyen döntésre utal, hiszen az előző öt napom kizárólag a vizsgára való felkészüléssel telt, semmi időm nem volt a híreket követni. Hogy milyen válaszokat adtam a kérdéseire, nem emlékszem. Hogy miért fogadta el őket, nem tudom. Az említett, MNB-re vonatkozó kérdésen túl csupán az maradt meg bennem a vizsga második feléről, hogy a szívem folyamatosan, erőteljesen dobogott, valamint az, hogy számomra is felfoghatatlan módon, de lépésről lépésre sikeresen haladtunk előre a tétellel, István egyik keresztkérdését vettem a másik után. Mikor a végére értünk, közölte, hogy 5-össel teljesítettem a tantárgyat.

Miután elhagytuk a vizsga helyszínéül szolgáló tantermet, a feleletemet végighallgató Varga Laci barátom valami ilyesmit mondott: „Miki, ez olyan volt, mint amikor hozzájutsz egy új, menő sportkocsihoz, és jól meghajtod az autópályán, hogy megtudd, mit bír. Úgy húzta most a Bessenyei az agyadat, ahogy az autó motorját húzatjuk, hogy kiderítse, hol vannak a határaid.” Én nem fogtam fel, mi történt: arra emlékszem, hogy a vizsga után hazautaztam

a szülővárosomba, Bajára, de még a pécsi távolsági buszpályaudvaron állva is erősen dobogott a szívem, miközben értetlenül néztem ki a fejemből. Az 5-ösnek Bajához közeledve kezdtem csak el örülni.

A harmadik év első félévében még volt egy *Dinamikus közgazdasági modellek* című tantárgyunk Istvánnal, amelynek keretében főként a gazdasági növekedés modelljeiről tanulhattunk tőle *A gazdasági növekedés alapvető elméletei* című jegyzetében (Bessenyei, 1995) összefoglalt tananyag aktualizált változata alapján. Ez azonban kisebb kreditértékű, gyakorlati órák nélküli kurzus volt, amit feltevésem szerint kisebb jelentőségűnek érezhetett a *Makroökonómia I-II.*-nél. Ez lehetett az oka annak, hogy ezt talán könnyebben teljesítettük azoknál. Nekem például el sem kellett mennem vizsgázni belőle, ugyanis megajánlott jeggyel teljesítettem a tárgyat. Úgy éreztem, ezzel kompenzált a *Makroökonómia II.* vizsga kihívásaiért.

A szakkollégiumi oktató

Egyetemi tanulmányaim alatt végig tagja voltam a PTE KTK Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégiumának. István a Kar azon oktatói közé tartozott akkoriban, akik a legaktívabban vettek részt a Szakkollégium életében. Rendszeresen tartott szakkollégiumi kurzusokat, visszatérő vendég volt a szakmai eseményeinken, a táborainkban és a karácsonyi vacsoráinkon. Véleményem szerint ez nem volt független attól, hogy jó barátságot ápolt a Szakkollégium elnökével, Barancsuk Jánossal, aki a Kar egyes számú mikroökonómia-oktatója volt, tehát a makroökonómia mellett a másik elméleti alapozó „haláltárgyért" felelt. A szakkollégiumi kurzusait ingyen és bérmentve, szabadidejének terhére tartotta nekünk, az oktatói teljesítményértékelési rendszer csekély súllyal számolta csak el őket. Ennek ellenére hasonló színvonalon vezette ezeket is, mint a reguláris kurzusait, ami jól példázza, hogy valóban a hallgatók segítése, a legérdeklődőbbek tudásának bővítése volt mindig az elsődleges motivációja. Munkájáért a Szakkollégium Tanára díjjal jutalmaztuk 2012 tavaszán, a Szakkollégium alapításának ötödik évfordulója alkalmából.

Én magam három szakkollégiumi kurzus keretében találkoztam Istvánnal. A szervezetbe újonnan belépő elsőéveseknek kötelező részt venniük egy *Gazdasági alapozó* (akkori nevén *Gazdasági warm-up*) című kurzuson, amely előképzettség nélkül is elsajátítható praktikus alapkészségeket kíván átadni nekik, továbbá lehetőséget ad egy-két szemléletformáló előadáson való részvételre, amelyeken megismerkedhetnek a hallgatók a Szakkollégium életében aktívabban részt vevő oktatókkal. A kurzust mindig az egyik elsőéves szervezi a Szakkollégium felsőbbévesekből és PhD-hallgatókból álló Szakmai Bizottságának támogatásával. Újonc szakkollégistaként elvállaltam a kurzusszervezői feladatokat, és többek közt azt az utasítást kaptam a Szakmai Bizottságtól, hogy szervezzek egy kurzusalkalmat az akkor még számomra ismeretlen Bessenyei Istvánnal a korrupció makrogazdasági vonatkozásairól. Gördülékenyen zajlott a szervezés, és magát az előadást is nagyon érdekesnek

találtam. Az fogott meg benne leginkább, hogy István beemelt a közgazdasági modellek steril, matematikai, általában tökéletesen tisztességes gazdasági szereplőket feltételező világába egy olyan „piszkos" jelenséget, mint a korrupció, és rávilágított néhány összefüggésére a makrogazdaság teljesítményével. Mint kiderült, akkoriban sokat foglalkozott István saját kutatásaiban a korrupció gazdasági növekedésre gyakorolt hatásainak elemzésével.

Az előadás után megkerestem Istvánt azzal, hogy felkeltette az érdeklődésemet a téma, és szívesen szerveznék belőle egy teljes szakkollégiumi kurzust a következő félévre. Mint kiderült, a korrupció közgazdaságtanából nem volt egy teljes félévre elegendő anyaga, felajánlotta viszont, hogy tartana egy kurzust *Alternatív mikroökonómia* címmel a puha költségvetési korlát mellett működő vállalatok működésének sajátosságairól, ezt ugyanis korábban is oktatta már a Szakkollégiumban. A szocialista tervutasításos gazdaság vállalatai ilyen puha költségvetési korlát mellett működtek, de napjainkban is találkozhatunk hasonló vállalatokkal, elsősorban a közszférán belül. Fő jellemzőjük, hogy nem a profitmotiváció irányítja elsődlegesen a működésüket, veszteség keletkezése esetén ugyanis egy külső szereplő, jellemzően az állam finanszírozza azt, és megmenti őket. Azt állította István, hogy a puha költségvetési korlát még annál is jobban felborítja a standard mikroökonómiából tanult törvényszerűségeket, mint a korrupció. Felkeltette az érdeklődésemet a téma, ezért elfogadtam az ajánlatát. Azt javasolta azonban, hogy szervezzünk előbb egy másik kurzust *Anyagi erőforrások menedzsmentje* címmel, amelynek keretében alaposan áttekintenénk, hogyan gondolkodik a standard mikroökonómia a vállalati erőforrásgazdálkodásról, ahhoz viszonyítva fogjuk majd igazán megérteni, mennyire működik máshogy egy vállalat puha költségvetési korlát jelenlétében.

Így esett, hogy nem is egy, hanem rögtön két szakkollégiumi kurzust is szerveztem Istvánnal a 2010/2011-es tanévre: ősszel az *Anyagi erőforrások menedzsmentje*, tavasszal az *Alternatív mikroökonómia* futott. Egyik kurzus sem okozott csalódást, különösen az *Alternatív mikroökonómiát* tartottam érdekesnek, ami István szokásos oktatási stílusához képest meglepően kevés matematikát tartalmazott. A puha költségvetési korlát koncepciójának kidolgozója, Kornai János által írt *A hiány* című klasszikus könyvet (Kornai, 1980) követve oktatta István a kurzust, amely könyvben Kornai a szocialista hiánygazdaság keretei között működő vállalatok viselkedésének leírására dolgozott ki intuitíven egy alternatív mikroökonómiát. István szemléltető példái ugyanakkor világossá tették, hogy napjaink magyar gazdaságában is lépten-nyomon találkozhatunk a Kornai által leírt jelenségekkel.

Említést érdemel még a szintén István által vezetett *Gazdaság a filmművészetben* című szakkollégiumi szakkör, amelynek keretében filmrajongó énjét is megismerhettük. A szakkör alkalmai szabadon látogathatók voltak a szakkollégiumi tagság számára, és egy olyan filmet néztünk meg minden alkalommal, ami segített közelebb hozni hozzánk a gazdaság működésének valamely aspektusát. Nem csupán közös filmnézésre került sor, aminek

közösségépítő ereje is volt, hanem meg is vitattuk utána a film közgazdasági tanulságait. A legemlékezetesebb filmélményem a szakkörről Tímár Péter *Egészséges erotika* című szatírája, amely az 1980-as évek lazuló szocializmusának idején játszódik egy ládagyárban (vagy a film sajátos nyelvezetén: „ladagyárban"). A gyár dolgozói naphosszat termelik a faládákat, de senki sem veszi meg azokat, ezért egyre csak halmozódnak a gyár udvarán. Egyértelmű, hogy piaci körülmények között nem működhetett volna sokáig ez a gyár a keletkező veszteség miatt, a tervutasításos gazdaság puha költségvetési korlátja mellett azonban eltartotta az állami dotáció. A film kiválóan illusztrálta, hogyan ássa alá a vállalati működés hatékonyságát a profitösztönző hiánya. Azóta is mindig István jut eszembe, valahányszor rábukkanok a filmre valamelyik televíziós csatornán.

Ezek a bőkezű szakkollégiumi kurzus- és szakkörfelajánlások is szemléltetik, hogy mindig az érdeklődő hallgatók igényeinek kielégítése volt István fő prioritása oktatóként, akár a saját szabadidejének terhére is, bár úgy sejtem, számára is pozitív volt ezeknek a szakkollégiumi tevékenységeknek a határhaszna.

A TDK- és szakdolgozati témavezető

Harmadévesként úgy éreztem, elegendő tudással rendelkezem ahhoz, hogy belevágjak egy TDK-kutatásba. Mivel a makroökonómia érdekelt legjobban az összes tantárgy közül, nem volt kérdés, hogy ezúttal is a makroökonómia-tanáromhoz, Bessenyei Istvánhoz fordulok segítségért. A korrupció és a makrogazdasági teljesítmény összefüggései továbbra is mozgatták a fantáziámat Istvánnak az elsőéves szakkollégiumi kurzuson tartott előadása nyomán, ezért kifejezetten ezzel a témajavaslattal kerestem meg őt. Elvállalta a témavezetésemet, amelynek során ismét sokat tanultam tőle. Ez volt ugyanis az első tudományos kutatómunkám, így István volt az, aki bevezetett a tudományos kutatás alapjaiba is.

2012 tavaszát írtuk ekkor, ezért még mindig viszonylag újdonságnak számított Jordi Galí 2008-ban megjelent tankönyve, amely átformálta a felsőfokú makroökonómia-oktatást. Azt javasolta ezért István, hogy térjek vissza ahhoz az RBC modellhez, amit a Galí-könyv alapján tanított egy évvel korábban, a *Makroökonómia II.* kurzus végén, és amelyet nagy szigorral kért tőlem számon a szóbeli vizsgán. Így is tettem, megpróbáltam valahogyan bevezetni a korrupciót a modellbe. A próbálkozásaim eredménye lett *Endogén korrupció egy neoklasszikus modellben* című TDK-dolgozatom (Váry, 2012), amelynek az volt az újdonságértéke a szakirodalomban fellelhető korábbi tanulmányokhoz képest, hogy nem exogén módon, külső adottságként vezette be a korrupciós aktivitás mértékét egy makrogazdasági modellbe, hanem endogén módon, a modellen belül próbálta azt magyarázni a gazdaság teljesítményével összefüggésben.

A célkitűzés szépen hangzik, az eredmény azonban felemás lett: elkövettem ugyanis az összes amatőr hibát a kutatás során, amit egy kezdő gazdaságmodellező elkövethet. A

legnagyobb probléma az volt, hogy több intuícióellenes eredményt is produkált a modell. Megmutattam például, hogy a kormányzati kiadások növelése csökkenti a korrupciós aktivitás mértékét a gazdaságban… Így is rengeteget tanultam azonban a hibáimból, amelyeket ezáltal nem követtem el újra két évvel később, a második TDK-dolgozatom írása során. Azzal a dolgozattal I. díjat nyertem mind a kari TDK-konferencián, mind a 2015-ben, Budapesten megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián (OTDK). Ez nem lett volna lehetséges az első TDK-munkám tapasztalataiból, István segítségével tanultak nélkül azzal együtt sem, hogy a második TDK-dolgozatomat már a PTE KTK másik emblematikus makroökonómia-oktatójának, Mellár Tamásnak a témavezetésével írtam. Az első TDK-kutatásom volt ráadásul az első olyan projektem, amelynek keretében komplex módon kellett használnom az addigi tanulmányaim során elsajátított gazdaságmodellezési készségeket. Ez szükségszerűen nehézségekkel járt együtt. Felbecsülhetetlen segítséget kaptam Istvántól ezen nehézségek leküzdéséhez és annak mélyebb megismeréséhez, hogy hogyan alkalmazhatók a makrogazdasági modellezés módszerei „élesben".

Nem volt tehát haszontalan a közös TDK-projektünk a felemás eredményei ellenére sem. Egy II. díjat így is nyertem vele a PTE KTK kari TDK-konferenciáján, a dolgozatom bírálói ugyanis nagyra értékelték, hogy egy BA-hallgató képes volt egy RBC modellel dolgozni önálló kutatási projektjének keretében, miközben ezek a modellek mesterszintű tananyagnak számítanak a legtöbb közgazdasági képzésen. Elismerésük kifejezéseképp nem vontak le sok pontot a dolgozat intuícióellenes eredményei miatt sem, noha felhívták rájuk a figyelmet a bírálatukban. Hogy BA-hallgató létemre képes voltam egy mesterszintű modellel dolgozni, azt egyértelműen István felkészítésének köszönhetem, valamint annak a szellemiségnek, ami arra vezette, hogy beépítsen egy RBC modellt a BA-szintű *Makroökonómia II.* kurzus tananyagába. A dolgozattal kvalifikáltam a 2013-as OTDK-ra, amit Veszprémben rendeztek meg. Elő is adtam ott a dolgozatot, eredményt azonban ott már nem értem el vele: az OTDK erős mezőnyében hangsúlyosabban kidomborodtak a hiányosságai.

Megosztanék egy rövid történetet az István által segített TDK-projektem idejéből, ami ismételten jól jellemzi a segítőkészségét és a rugalmas alkalmazkodásra való hajlandóságát a hallgatója érdekében. 2012 áprilisának közepe volt a TDK-dolgozatok beadási határideje, amelyet 1-2 héttel megelőzött a húsvét és a tavaszi szünet. Az a szünet számomra nem pihenéssel, hanem a TDK-dolgozatomon való munkálkodással telt, ennek ellenére Baján töltöttem, hiszen az ünnepekre hazautaztam. Szembe találtam azonban magam egy modellezési nehézséggel, amelynek megoldásához tanácsra volt szükségem, hogy tovább tudjak haladni. Csakhogy én Baján voltam, István Pécsett, az egyetemen pedig oktatási szünet volt: nem tudtam, hogyan konzultálhatnánk így. (Akkoriban még nem voltak elterjedtek a napjainkban széleskörűen használt online kommunikációs eszközök.) István előállt a megoldással e-mailben: a pécsi tavaszi szünet egyik napján a PTE Illyés Gyula Főiskolai Karán (IGYFK) tartott órát Szekszárdon, ott ugyanis nem ugyanakkor került sor a szünetre, mint

a KTK-n. Szekszárd lényegesen közelebb van Bajához, mint Pécs, ezért oda könnyedén át tudtam ruccanni a tavaszi szünet alatt. Így is tettem, a konzultációt megejtettük Szekszárdon, az IGYFK egyik termében. A tanácsainak köszönhetően sikerült is átlendülnöm az akadályon, amibe a kutatómunka folyamán ütköztem.

Az István támogatásával írt TDK-dolgozatomnak a bírálatok alapján finomított változata lett a BA-szakdolgozatom, így István tekinthető a BA-szakdolgozatom konzulensének is. Jeles minősítést kapott a dolgozat, amit éppen egy István által elnökölt záróvizsga-bizottság előtt védtem meg. Így 2012 júniusában BA-diplomát szereztem, a benne szereplő szakképesítés „közgazdász alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szakon". Ez nem lett volna lehetséges Bessenyei István támogatása nélkül. BA-szintű kurzusaim oktatói közül egyértelműen neki van a legnagyobb része abban, hogy eljuthattam szakmai pályafutásom ezen mérföldkövéig. Örök hálával tartozom neki ezért.

A közgazdasági elemző mesterszak oktatója

Szakmai kapcsolatunk azonban nem ért véget ezzel, folytattam ugyanis a tanulmányaimat a PTE KTK közgazdasági elemző mesterképzési szakán. A felvételi bizottság elnöke szintén István volt, és meglepő módon valahogy így indította a felvételi beszélgetést: „Miklós, mindannyian tudjuk, hogy magának semmiféle problémát nem fog jelenteni a mesterképzés elvégzése, ezért beszélgessünk arról, hogy mik a tervei a mesterdiploma megszerzése után!". Mondtam, hogy PhD-képzésre tervezek jelentkezni, majd elbeszélgettünk arról, hogy milyen témákban lenne érdemes PhD-kutatást végeznem. A mesterképzésről egy szó sem esett, úgy tűnik, magától értetődőnek tekintette ő és a bizottság többi tagja is, hogy fel vagyok véve a mesterszakra.

A mesterképzés makroökonómiai alapozó kurzusát (*Alkalmazott makroökonómia* alias *Makroökonómia III.*) már nem István, hanem Mellár Tamás tartotta, akivel egyre szorosabb szakmai együttműködésünk kezdett kialakulni eközben. Végül a második TDK-dolgozatomat és az MA-szakdolgozatomat már az ő témavezetésével írtam, ezért Istvánnal lazulni kezdett a szakmai kapcsolatunk, de oktatóként továbbra is találkozhattam vele három tantárgy keretében.

Az egyik az első félév *Kvantitatív döntési módszerek* című kurzusa volt, ami gyakorlatilag egy mesterszintű matematikai alapozótárgyként szolgált közgazdász-hallgatók számára. Kilógott István kurzusainak sorából abban az értelemben, hogy ennek keretében nem közgazdaságtant tanított elsősorban, hanem – első diplomáját hasznosítva – matematikát. Bár élveztem a tantárgyat, nem ez volt a kedvencem tőle, hiszen a makroökonómia jobban érdekelt. Azt a véleményt viszont meg merem fogalmazni, hogy ez a kurzus „állt a legjobban" Istvánnak. Matematikusként megvolt a szakértelme az oktatásához, közgazdászként pedig

azt is tudta, hogy mire alkalmazhatók a keretében tanított módszerek. Nem egy száraz, elméleti matematika-kurzusról volt tehát szó, ugyanis konkrét közgazdasági modellekkel illusztrálta, hogy miként hasznosulnak a gyakorlatban az oktatott technikák, legyen szó differencia-egyenletek megoldásáról, többváltozós dinamikus rendszerek elemzéséről, nemlineáris programozásról vagy dinamikus optimalizálásról. Ebben a félévben tehát nem fanyaloghattak azok a hallgatók sem, akik nem kedvelték István matematika-intenzív oktatási stílusát, hiszen egyrészt egy matematika kurzust nem is lehet máshogy oktatni, másrészt a közgazdasági alkalmazhatóságot végig szem előtt tartó matematika-oktatást valósított meg.

Meggyőződésem, hogy az összes közgazdasági és üzleti képzésben hasonlóan kéne tanítani a matematikát. Gyakori hibája ugyanis az egyetemi szintű közgazdasági és üzleti képzések matematika kurzusainak, hogy túlzottan elvontan oktatják őket közgazdász végzettség nélküli matematikusok, akik a saját szakmájuk standardjai szerint ugyan lehet, hogy színvonalasan építik fel a tananyagot, de nincs elég ismeretük arról, hogy miként tud az hasznosulni közgazdasági és üzleti problémák megoldása során. István viszont matematikus-közgazdászként pontosan tisztában volt az általa oktatott matematikai módszerek és a gazdaságmodellezés gyakorlata közti összefüggésekkel, amelyekre fel is hívta a figyelmünket az óráin, ezzel érdekesebbé tette azokat számunkra. Véleményem szerint ezért az lenne az ideális, ha a felsőfokú közgazdasági és üzleti képzések összes matematika kurzusát Istvánhoz hasonló szakemberek oktatnák, akik egyszerre rendelkeznek matematikai és közgazdasági/üzleti diplomával.

Kutatói pályafutása alatt értékes szakmai kapcsolatokat alakított ki István a hazai matematikai közgazdász és gazdaságmodellező szakma vezető alakjaival. Mai napig aktív tagja a Gazdaságmodellezési Társaságnak, amely matematikai-közgazdasági folyóiratának, a *Szigmának* hosszú éveken át főszerkesztője volt, és jelenleg is társszerkesztője. Ennek a kapcsolatépítő tevékenységnek volt köszönhető jó viszonya a Budapesti Corvinus Egyetem Matematikai Közgazdaságtan Tanszékének néhai tanszékvezető professzorával, Zalai Ernővel, akit megkért arra, hogy tekintélyes terjedelmű *Matematikai közgazdaságtan* tankönyvének *Többszektoros modellek és makrogazdasági elemzések* című, második kötetét (Zalai, 2012) a PTE KTK közgazdasági elemző mesterszakos hallgatói számára is tanítsa. Ennek lett az eredménye a *Makrogazdasági modellezés* című tantárgy, ami miatt a mesterképzés második féléve bizonyult egyetemi tanulmányaim legnehezebb szemeszterének. Zalai tanár úr kéthetente utazott Budapestről Pécsre tanítani minket, minden második héten István vezetésével haladtunk tovább a tananyaggal. Alapvetően hasznos volt megismerkedni a többszektoros makrogazdasági modellezés módszereivel, az ágazati szintű elemzés és az ágazatok közti kereskedelmi kapcsolatok gazdasági teljesítményt formáló szerepének vizsgálata ugyanis gyakran a vagy mikro-, vagy makroszintű elemzésekre specializálódott közgazdászok érdeklődésének hátterébe szorul. A Zalai tanár úr által összeállított tananyag mennyisége és matematikai

mélysége azonban komoly kihívások elé állított minket. Minden héten úgy kellett tanulnunk, mintha vizsgára készülnénk, ugyanis bármelyik órán sor kerülhetett meglepetésszerű röpdolgozatra. Ezt megterhelő volt mentálisan viselni egy teljes féléven keresztül.

Ilyen körülmények közt nagy segítséget jelentettek nekünk az István által tartott órák, Zalai tanár úr ugyanis hajlamos volt elnagyoltan magyarázni, hogy beleférjen a nagy mennyiségű tananyag a rendelkezésre álló heti 2x90 perces időkeretbe. Hozzá képest István, jó szokásához híven, didaktikusabb volt, jobban belement a matematikai levezetések részleteibe, nagyobb figyelmet fordított arra, hogy megértsük azokat. Ez életmentőnek bizonyult, amikor sor került a zárthelyi dolgozatokra, ezért még az István tantárgyait nálam kevésbé kedvelő, azokon általában gyengébben teljesítő évfolyamtársaim is alig várták azokat a heteket, amelyeken István órái kerültek sorra. Sokat elmond ugyanakkor a tantárgy nehézségéről, hogy egy-egy részénél azt éreztük, István számára is kihívást jelent a megértése. Önbizalmunkat jelentősen növelte, amikor sikerült teljesítenünk ezt a kiemelkedő nehézségű kurzust is, nekem egyetemi tanulmányaim azon 5-ösével, amelyre a legbüszkébb vagyok. Megpróbáltatásaink hasznát a közelmúltban tanultam meg igazán értékelni, jelenleg ugyanis egy olyan kutatási projekten dolgozom, amelynek fő kérdése az, hogy miként befolyásolja a gazdaság ágazatközi vevő-beszállító hálózatának struktúrája a monetáris politika hatásosságát.

Ezzel párhuzamosan, szintén a második félévben futott a *Gazdasági növekedés* című kurzus is, amelynek viszont 100%-ban István volt az oktatója. Tulajdonképpen a BA-szintű *Dinamikus közgazdasági modellek* kurzus MA-szintű folytatása volt a gazdasági növekedés haladó szintű modelljeinek tárgyalásával. Ahhoz hasonló módon oktatta ezt a tárgyat is István, a nehézségét is hasonlóra kalibrálta, ezért felüdülés volt látogatni az óráit a *Makrogazdasági modellezés* kurzus mellett, pedig egy átlagos félévben nem tartozott volna a könnyebb tantárgyak közé.

A mesterképzés alatt kaptam életem első lektori felkérését is szintén Istvántól mint a *Szigma* akkori főszerkesztőjétől. Meglepett a felkérés, ugyanis nem gondoltam volna, hogy MA-hallgatókat is meg szoktak bízni ilyen jelentőségteljes feladattal, és azóta sem találkoztam hasonló esettel. Valószínűleg a témavezetésével megvalósult első TDK-kutatásom tapasztalatai alapján bízott annyira az RBC modellekkel kapcsolatos tudásomban, hogy tőlem kérjen lektori véleményt egy RBC modellt bemutató, *Szigmához* beküldött tanulmányról. Elvállaltam a felkérést, és meg is írtam a bírálatot akkori legjobb tudásom szerint. Abban csak reménykedni tudok, hogy István is hasznosnak találta, mindenesetre sokat elmond a személyiségéről, hogy megbízott annyira egy hallgatójában, aki még a PhD-képzést sem kezdte el, hogy a magyar közgazdaságtudomány egyik legjelentősebb folyóiratának főszerkesztőjeként rábízzon egy lektorálási feladatot. Nem vagyok benne biztos, hogy minden folyóirat főszerkesztője meg merte volna ezt tenni, nagyon megtisztelő, hogy bízott bennem.

A Kolléga

Szorosabb szakmai kapcsolatunk Istvánnal lezárult a mesterképzés első évének végén, a *Makrogazdasági modellezés* és a *Gazdasági növekedés* című kurzusok teljesítésével. A doktori képzés alatt már nem volt olyan tantárgyam, amit ő tanított volna, témavezetőként pedig Mellár Tamással dolgoztam tovább. 2018-ban azonban új szakmai reláció alakult ki köztünk: kollégák lettünk, a PTE KTK alkalmazottja lettem ugyanis főállású tudományos segédmunkatársként és félállású tanársegédként. Utóbbi minőségemben a KTK Közgazdaságtan és Ökonometria Intézetéhez tartoztam, akárcsak István.

Három évig voltunk kollégák, mielőtt 2021-ben munkahelyet váltottam. Ezalatt leggyakrabban a Kar „Makro Klubjának" és „Matek Szakkörének" alkalmain találkoztunk, amelyek egy idő után összeolvadtak Makroökonómiai és Módszertani Szemináriummá. A Makro Klub alkalmait jómagam szerveztem a Kar frissen igazolt részmunkaidős makroökonómia-professzorának, Kónya Istvánnak a kezdeményezésére. Célja kettős volt: egyrészt lehetőséget kívánt biztosítani a Kar makroökonómia iránt érdeklődő oktatóinak és PhD-hallgatóinak a folyamatban lévő kutatásaik előzetes eredményeinek bemutatására, hogy visszajelzést kaphassanak róluk a kollégáktól; másrészt voltak olvasószeminárium-típusú alkalmaink is, amelyeken más szerzők általunk olvasott tanulmányait prezentáltuk egymásnak, vagy olyan, új makrogazdasági modellezési módszereket tanítottunk egymásnak, amelyekről úgy éreztük, hogy közérdeklődésre tarthatnak számot. A Matek Szakkörrel való összeolvadásunkat az indokolta, hogy annak az alkalmain is számos új módszertani technika került bemutatására, ezért jelentős átfedés volt a két szemináriumsorozat résztvevői között.

István az egyik legaktívabb résztvevője volt a szemináriumoknak, számos alkalommal adott elő saját kutatásairól és közérdeklődésre számot tartó módszerekről. A mi kutatásainkról mindig megfogalmazta a véleményét, őszinte kritikáját nem rejtette véka alá, de konstruktívan fogalmazta meg azokat, segítve a kutatásaink előre mozdítását. Segítőkészsége ismét megnyilvánult: fiatal kollégáimmal mindig bátran fordulhattunk hozzá matematikai, módszertani jellegű kérdéseinkkel, amelyekre legjobb tudása szerint igyekezett válaszolni.

Négy és fél évvel ezelőtt, a PhD fokozat megszerzését követően távoztam a PTE KTK-ról. Azóta néhány eseti találkozásra korlátozódott Istvánnal való kapcsolatunk, amelyekre szakmai eseményeken vagy éppen pécsi jazzkoncerteken szokott véletlenszerűen sor kerülni. (Utóbbiakon korábban is rendszeresen találkoztunk, ami tanúsítja, hogy nem csak a filmek, hanem a zene területén is kiváló az ízlése.) Mindig örömmel váltok vele néhány szót ilyenkor. Egyébként pedig hálával gondolok rá, ha eszembe jut, például azért, mert öntudatlanul valamelyik szófordulatát használom a makroökonómia óráimon, vagy mert az *Egészséges erotika* című filmet adja éppen a televízió.

Záró gondolatok

Megdöbbentő, hogy milyen nagy hatást tud gyakorolni egy ember egy másik életpályájára. Azzal eddig is tisztában voltam, hogy Bessenyei István nagy hatást gyakorolt az enyémre, de csak ennek a visszaemlékezésnek az írása közben jöttem rá, hogy mennyire nagyot. Nem is vettem észre ugyanis, hogy milyen sokféle, változatos módon kerültünk mester-tanítvány viszonyba egymással a PTE KTK-n töltött 12 évem alatt, annak is különösen az első 3-4 évében, vagyis a legmeghatározóbbakban. Az István által ekkoriban rám gyakorolt szakmai behatások alapvetően határozták meg a pályafutásom alakulását a későbbi években is, amikor kapcsolatunk már lazábbá vált. Bizonyára nem lennék most a makroökonómia oktatója és kutatója ezek nélkül. Ehhez mérhető nagyságrendű hatást kevesen gyakorolnak egy ember életének alakulására, én is egy kezemen meg tudom számolni azokat, akik hasonló mértékben terelgették a szakmai életutamat.

Mi egy tanár legfontosabb feladata? Szerintem az, hogy a tanítványai által hagyjon nyomot maga után a világban. Nem ő fogja megváltoztatni azt, de befolyásolhatja annak az embernek a gondolkodását, aki enélkül nem biztos, hogy meg tudná változtatni. Ez akkor is így van, ha nem tudatosul az illetőben a tanárának meghatározó szerepe. Bízom benne, hogy jól illusztrálták a visszaemlékezéseim, milyen sokféleképpen hagyott nyomot maga után Bessenyei István általam és hallgatótársaim által a világban: bennem ez tudatosult is. A tanár tehát elvégezte a feladatát. Tanítványból azóta én is tanárrá váltam, és igyekszem az Istvántól tanult szakmai tudást, segítőkészséget, következetes oktatói hozzáállást a saját tanítványaim javára fordítani. Hogy én is nyomot hagyhassak általuk magam után, István és a többi tanárom nyomdokain járva.

Kedves István! Isten éltessen sokáig a 65. születésnapod alkalmából! Kívánok Neked jó egészséget, sok örömet és élményt családod és szeretteid körében a nyugdíjas éveidre! Szakmai munkát pedig csak annyit, amennyivel szívesen foglalkozol.

Baja, 2026. február 3.

Köszön mindent tanítványod:
Váry Miklós

Felhasznált irodalom

Bessenyei István (1995): *A gazdasági növekedés alapvető elméletei.* Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. ISBN: 9636413851

Bessenyei István (2007): *A makroökonómia és makrogazdasági politika újabb elméletei.* Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. ISBN 9789636421793

Galí, Jordi (2008): *Monetary Policy, Inflation, and the Business Cycle: An Introduction to the New Keynesian Framework.* Princeton: Princeton University Press. ISBN: 9780691133164

Kornai János (1980): *A hiány.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. ISBN: 9632208951

Váry Miklós (2012): *Endogén korrupció egy neoklasszikus modellben.* TDK-dolgozat. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar.

Zalai Ernő (2012): *Matematikai közgazdaságtan II.: Többszektoros modellek és makrogazdasági elemzések.* Budapest: Akadémiai Kiadó. ISBN: 9789630592611